אירכס כתובתה אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו[א] הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו [א] דברי ר׳ מאיר אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה אמר ליה אביי והא אמר [ב] רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו [ב] אי הכי [א] זיל כתוב לה כי אתא רב דימי אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת בתחלה אבל בסוף לדברי הכל אינה מוחלת ורבי יוחנן אמר בין בזו ובין בזו מחלוקת אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא[ג] ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי מאי בתחלה דקאמר רבי יהושע בן לוי תחלת חופה ומאי סוף סוף ביאה וכי קאמינא אנא בין בזו ובין בזו מחלוקת תחלת חופה וסוף חופה דהיא תחילת ביאה כי אתא רבין אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת לבסוף אבל בתחלה דברי הכל מוחלת ורבי יוחנן אמר בין בזו ובין בזו מחלוקת [ד] אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי מאי לבסוף דאמר רבי יהושע בן לוי סוף חופה ומאי תחלה תחלת חופה וכי קאמינא אנא בין בזו בין בזו מחלוקת תחלת ביאה וסוף ביאה אמר רב פפא אי לאו דאמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהדדי הוה אמינא רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי פליגי רב דימי ורבין לא פליגי מאי סוף דקאמר רבין סוף חופה ומאי תחלה דקאמר רב דימי תחלת ביאה מאי קמ״ל הא קמ״ל דפליגי תרי אמוראי אטעמא דנפשייהו ולא פליגי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא:

מתני׳ [ג] [ב] נותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה [ג] וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו [ד] ולאלמנה שלשים יום [ד] [ה] הגיע זמן ולא נישאו[ה] אוכלות משלו ואוכלות בתרומה רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה רבי עקיבא אומר [ה] מחצה חולין ומחצה תרומה [ו] היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם [ו] ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם או כולן בפני היבם חסר יום אחד בפני הבעל[ו] אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה בית דין של אחריהן אמרו

אין

אירכס כתובתה. שטר כתובתה: **זו דברי ר״מ.** דאמר לעיל[ו] כל הפוחת לבתולה ממאתים ואפי׳ בתנאה[ז] והתנאי בטל קרי לה בעילת זנות משום דלא סמכא דעתה והכא נמי לר״מ הוא דאסור לשהות אשה שאבדה שטר כתובתה ואפי׳ אית לה[ז] דלא מפסדא בהכי דגביא בתנאי ב״ד מיהא לא סמכא דעתה דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיך הלכך בעילת זנות היא: **אבל חכמים אומרים כו׳.** דלית לן למיחש משום מסמך דעתא דתיהוי בעילת זנות: **בגזירותיו.** בדבר שהוא מחמיר על דבר תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם: **אי הכי זיל כתוב לה.** כתובה אחריתי והא דאמרינן לעיל (דף נד.) לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואוקמינן כר״מ התם במקום שאין כותבין כתובה דכולהו אתנאי[ח] קא סמכי אי נמי במקום שכותבין וגובה לר״מ מיהו בעילת זנות באיסור היא: **מחלוקת.** דרבי יהודה ור׳ יוסי דאמר ר׳ יהודה על פה לאו תנאה הוא ור׳ יוסי סבר תנאה קיים: **בתחלה.** מפרש לקמן תחלת מאי: **דברי הכל אינה מוחלת.** שכבר זכתה ואמירתה לאו כלום אלא א״כ כתבה שובר התקבלתי: **תחלת חופה ומאי סוף סוף ביאה.** וה״ק מתחלת חופה ועד סוף חופה פליגי בה רבי יהודה ור׳ יוסי אבל משבא עליה מודה ר׳ יוסי דאין בדבריו[ט] כלום: **וכי אמינא אנא בין בזו בין בזו מחלוקת.** לאו אסוף דרבי יהושע קאמינא אלא אסוף חופה דהיא קודם ביאה: **אמר רב פפא אי לאו דאמר כו׳.** אנא לא הוה ניחא לי לפרושי מילתייהו הכי דרבי יוחנן ור׳ יהושע לא ליפלגו ורב דימי ורבין ניפלגו בדרבי יהושע אלא הכי הוה אמינא רבי יוחנן ור׳ יהושע בן לוי פליגי דאההוא סוף דקאמר רבי יהושע בן לוי דברי הכל אינה מוחלת אתא רבי יוחנן למימר אף בזו מחלוקת דרב[י] דימי ורבין לא פליגי בדרבי יהושע והכי הוה מפרישנא לדרב דימי אמר רבי יהושע מחלוקת בתחלת ביאה דהיא סוף חופה אבל בסוף ביאה דברי הכל אינה מוחלת ורבי יוחנן פליג עליה דאפילו בסוף ביאה נמי פליגי וכי אתא רבין אמר רבי יהושע בן לוי מחלוקת בסוף חופה והיא תחלת ביאה דקאמר נמי רב דימי אבל בתחלת חופה דברי הכל מוחלת אבל השתא דפריש רבי אבהו לדרב דימי דבין לרבי יוחנן ובין לרבי יהושע בן לוי פליגי רבי יוסי ורבי יהודה בתחלת חופה ובסוף חופה על כרחך פליגא דרבין אדרב דימי דהא אמר רבין בתחלת חופה[כ] ד״ה מוחלת: **מאי קמ״ל.** בהא דאמר אי לאו דקאמר רבי אבהו כו׳ האמר רבי אבהו ואיהו לא בעי לאיפלוגי עליה ולמאי הלכתא אשמועינן דאי לא אמרה רבי אבהו הוה ניחא ליה לדידיה לפרושי בענין אחר: **הא קמ״ל.** דהיכא דאשכחן אמוראי דפליגי אהדדי כל חד אליבא דנפשיה ותרי אמוראי אחריני דפליגי בפלוגתא דהנך אמוראי ואית לן לפרושי מילתא בתרי לישני חדא מינייהו מיפלגי[ל] תרי אמוראי אליבא דנפשייהו שכל אחד אומר סברא שלו כגון רבי יוחנן ורבי יהושע ואידך תרי אמוראי [אליבא דחד] לא מיפלגי אלא אמרי חדא מלתא וחדא מן לישנא מיפלגי[ל] תרי אמוראי אליבא דחד כגון רב דימי ורבין ומשוית מלתא דתרי אמוראי קמאי חדא מלתא שבקינן ההיא לישנא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד ונקטינן ההיא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו דכי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מינייהו משקר אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר כל חד אמר הכי מיסתבר טעמא אין כאן שקר כל[מ] חד וחד סברא דידיה קאמר מר יהיב טעמא להיתרא ומר יהיב טעמא לאיסורא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בענינא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם זימנין[נ] דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט: **מתני׳ נותנין לבתולה.** זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה: **לפרנס עצמה.** בתכשיטין: **לפרנס עצמו.** בצרכי סעודה וחופה: **ולאלמנה ל׳ יום.** שאינה טורחת כל כך בתכשיטין שכבר יש בידה: **ולא נישאו.** שהבעלים מעכבין ואיידי דתנא[ח] רישא בדידהי תנא סיפא נמי בדידהי: **ואוכלת בתרומה.** אם כהן הוא והיא ישראלית משעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה כדמפרש בגמרא[ט] ורבנן גזור עד השתא: **נותנין לה הכל תרומה.** אם ירצה וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: **מחצה חולין.** לאכול בימי טומאתה: **היבם אינו מאכיל בתרומה.** בעודה שומרת יבם וטעמא יליף בגמרא: **עשתה ששה חדשים בפני הבעל.** מהנך שנים עשר חדש הקבועים לה משתבעה הבעל או אפילו כולם בפני הבעל ואחד בפני היבם אע״ג דרובא בפני הבעל סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת דקניין הבעל פקע אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו: **או כולן בפני היבם.** בגמרא[י] פריך עלה למאי תניא: **זו משנה ראשונה.** דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה:

אין

שתים ושלש שנים. אין לדקדק כאן השתא שלש מותר שתים מיבעיא דלמא שתים ושלש ואפי׳ טובא כדאמרי אינשי כדמשני בפרק מפנין (שבת קכז.) ואין להאריך כאן[כ]: **ולא** פליגי תרי גברי אליבא דחד גברא. וא״ת ומאי נפקא מינה דהשתא נמי פליגי ר׳ יוחנן ור׳ יהושע ב״ל אליבא דחד תנא ומה לי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא ומה לי אליבא דחד תנא וי״ל דלאי פליגי ר׳ יוחנן ור׳ יהושע בן לוי אליבא דחד תנא לא חיישינן דבסברא הוא דפליגי ולא טעו בשמועתם אבל אי פליגי רבין ורב דימי בדברי רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי שזה אומר כך אמר וזה אומר כך אמר אחד מהם טעה בשמועתו:

ואין

מסורת הש״ס
עם הוספות

א) [מפורש בב״ק פט.], ב) [לקמן ס: עירובין מז.], ג) נדרים עג:, ד) נדרים שם לעיל ב. מח: ע:, ה) [עי׳ תוס׳ לקמן נח. ד״ה ואפי׳], ו) נד:, ז) לעיל נו:, ח) [כדאיתא לעיל ב:], ט) עמוד ב, י) נח., כ) [ועי׳ תוס׳ שבת ס: ד״ה השתא ובמה שמלויין שם על הגליון].

◆

גליון הש״ס

רש״י ד״ה הא קמ״ל וכו׳ ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים. עירובין דף יג ע״ב:

◆

הגהות וציונים

א] בכמה ראשונים וכת״י **אתא** לקמיה דרב יוסף אמר **ליה**: ב] בראשונים ובנ״א מכת״י נוסף **א״ל**: ג] בקצת כת״י **דאמר אנא**: ד] מכאן עד ״אמר רב פפא״ ליתא בכת״י, וכ״מ בראשונים, ועי׳ רשב״א וריטב״א: ה] דפו״י **נשאו**, ועי׳ לעיל ב ע״ב בתוס׳ ובראשונים. בסדר משנת ירושלמית נוסף **או שמתו בעליהן** (תוס׳ לקמן נח ע״א ועוד ראשונים): ו] ״חסר יום אחד בפני הבעל״ ליתא בהרבה ראשונים וכתבו דגם רש״י ל״ג (ויש שהביאו שרש״י ל״ג גם ״חסר יום אחד בפני היבם״, וכמו במהדו״ק), ויש שאף ל״ג ״או כולן בפני היבם״ ועי׳ מהרש״ל ומהר״ם ומהר״ם שיף לקמן נח סע״א: ז] דפו״י **לך**: ח] בר״י אלמדרי ובכת״י נוסף **בית דין**: ט] נ״א מכת״י **בדבריה**: י] כת״י **ורב**: כ] כת״י רבין **בתחילה** ד״ה מוחלת: ל] נדצ״ל **דמיפלגי** (באה״מ): מ] נ״א מכת״י **דכל**: נ] נ״א מכת״י **דזימנין**:

◆

ליקוטי רש״י

לפרנס את עצמה. לקנות מלבושים ותכשיטין לצורך נישואין משתבעה הבעל להינשא [נדרים ע:]. **הגיע זמן.** שנים עשר חדש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין ולאלמנה שלשים יום. **ולא נישאו.** כגון שעכב החתן או אונס שלו [לעיל מח:]. **אוכלות משלו.** שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת ב״ד כדלקמן בפרק נערה (דף מו:). **ואוכלות בתרומה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל שהכהן מאכיל את אשתו תרומה כדיליף (לקמן דף נז:) מוכהן כי יקנה נפש [לעיל ב.]. **היבם אינו מאכיל בתרומה.** לשומרת יבם מן הארוסין. **עשתה ששה חדשים.** שהיתה ארוסה לראשון ו׳ חדשים ולפני היבם ששה דהיינו י״ב חדש שנותנין לבתולה לפרנס את עצמה. **ואפי׳ כולן בפני הבעל.** ואפילו, עשתה כולן י״ב חדש לפני הבעל וחסר יום אחד אחרון לפני היבם אינו מאכילה בתרומה הא עשתה כולן י״ב חדש לפני הראשון ונפלה לפני היבם הואיל וכבר חייב הבעל במזונותיה מאכילה יבם בתרומה אף ע״פ שלא הכניסה ככנוסה דמיא [נדרים עג:].

עין משפט
נר מצוה

לג א מיי׳ פ״י מהלכ׳ אישות הלכ׳ י ופ״ד מהל׳ חובל הלכה יח סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ סו סעיף ג וטוש״ע ח״מ סי׳ תכד סעיף י:
לד ב מיי׳ פ״י מהל׳ אישות הלכה יז סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ נו סעיף א:
לה ג מיי׳ שם הלכה יח טוש״ע שם סעי׳ ב:
לו ד מיי׳ שם הלכה יז טוש״ע שם סעי׳ א:
לז ה מיי׳ שם הלכ׳ יט טוש״ע שם סעיף ג:
לז [ה] [מיי׳ פי״ב מהל׳ אישות הלכה יג]:
לח ו מיי׳ פ״ח מהל׳ תרומות הלכה ה:

◆

תוספות רי״ד

אחתא דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא אירכס כתובתה אתא לקמיה דר״י א״ל מאי לשהויי. **א״ל הכי אמר ר״י א״ש זו דברי ר״מ אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו ב׳ ג׳ שנים בלא כתובה.** פי׳ זו דברי ר״מ דאמר לעיל דבפחות מר׳ הוי בעילת זנות וכ״ש אי לית לה כתובה לגמרי דהא הוא דאמר אסור לאדם לשהות את אשתו שעה אחת בלא כתובה ואפילו בתנאה מ״ט דלא סמכא דעתא ואע״ג דקי״ל דאי לא כתב ככתוב דמי דתנאי ב״ד כמאן דנקט שטריה בידיה הוא אפ״ה לא סמכא דעתא ומש״ה אמר ר״מ דהוי בעילת זנות אבל חכמים דלא חיישי להכי מותר להשהותה בלא כתובה: **א״ל אביי והאר״נ א״ש הלכה כר״מ בגזירותיו.** פי׳ בחומרותיו בדבר שהוא מחמיר בד״ת באיסור והיתר ע״י גזירת דבריהם: **א״ל א״ה זיל כתוב לה.** פי׳ כתובה אחריתי, והא דתנן לעיל לא כתב לה כתובה בתולה גובה וכו׳ ואוקימנא כר״מ, התם במקום שאין כותבין כתובות דכלהו סמכי אתנאי ב״ד א״נ במקום שכותבין מיהו הבעילה באיסור הוא: **מתני׳ נותנין לבתולה** י״ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א״ע כשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס א״ע ולאלמנה שלשים יום הגיע זמן ולא נשאו או שמתו בעליהן אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר״ט אומר נותנים לה הכל תרומה ר״ע אומר מחצה חולין ומחצה תרומה היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ו׳ חדשים בפני הבעל ו׳ חדשים בפני היבם ואפילו כלן בפני הבעל חסר יום א׳ או כלן בפני היבם אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה אבל ב״ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. **פי׳ נותנים לבתולה** זמן מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה ולזמן תכשיטיה לפרנס א״ע בתכשיטין ואם הגיע זמן זה ואינה חפיצה להנשא הויא לה מורדת לפחות לה כתובתה כדאמרינן לקמן (דף ס״ד) כותבין אגרת מרד על ארוסה א׳ ארוסה ואחת נשואה דאלמא ארוסה נמי דין מורדת יש לה: **כשם שנותנים וכו׳. לפרנס א״ע.** בצרכי חופה: **ולאלמנה.** שאינה טורחת כ״כ בתכשיטין שכבר יש בידה הכל, ל׳ יום: **הגיע זמן ולא נישאו.** פי׳ שהבעלים מעכבים והם בחיים אוכלת משלו ואוכלת בתרומה (א״ר חייא) [אם היא] בת ישראל נשאת לכהן שמשעה שקדשה אוכלת בתרומה מה״ת ומדרבנן הוא דגזור כדאמרינן לקמן ובהגיע הזמן ולא נשאו אכלה או אם הגיע הזמן ומתו בעליהן אוכלת משלו מן היורשים וגם אוכלת בתרומה וגם אם היא זקוקה ליבם אוכלת בתרומה שכ״ז שנתחייב הבעל במזונותי׳ ואוכלת א) כגון תרומה היבם: **ר״ט וכו׳ ור״ע אומר מחצה וכו׳.** כדי שתאכל בימי טומאתה: **היבם אינו מאכיל בתרומה.** אהגיע זמן קאי שאע״פ שנתנו לו זמן לכנוס והגיע הזמן ולא כנס אינו מאכיל בתרומה כיון דלא אכלה בחיי בעלה כדמפרש טעמא לקמן מוכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי כסף אחיו הוא אבל משכנסה הרי היא כאשתו לכל דבר דכתיב ולקחה לו לאשה כדאמרינן ביבמות דקניא בביאה, וכי היכי דקידושי ביאה מאכילין בתרומה דאיתקש הוויות להדדי כך מאכילין ביבמה: **עשתה ששה חדשים בפני הבעל.** מהנך י״ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל או אפילו כלם בפני הבעל חסר יום א׳ לפני היבם כיון דאכתי לא אכלה בחיי בעלה אין היבם מאכילה אבל אי עשתה כולן בפני הבעל דאכלה בחייו ה״נ היבם מאכילה דהיבם במקום בעל קיימי: **או כולן** בפני היבם נפרש לקמן: **זו משנה ראשונה.**

דמשהגיע

חשק שלמה על תוס׳ רי״ד א) נ״ל ואוכלת בתרומה גם היבם מאכילה.